

KENTSEL YOKSULLUĞUN GENEL BİR DEĞERLENDİRİLMESİ: KIRIKKALE ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Aşır ÖZBEK
Kırıkkale Üniversitesi
Kırıkkale MYO, Bilgisayar Teknolojileri Bölümü
asirozbek@hotmail.com

Öz

Gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı toplumsal problemlerin başında hiç kuşkusuz yoksulluk gelmektedir. Yoksulluk; maddi nitelikteki mahrumiyetler nedeniyle asgari yaşam düzeyini sürdürecekt gelirten yoksun bulunması halidir. Türkiye’de yoksulluğun daha çok doğu ve güney doğu bölgelerinde olduğu yaygın bir kanıdır. Oysa Ankara’ya 76 km. uzaklıktaki bir kentte yoksulluğun hangi boyutlarda olduğu yapılan anket çalışması ve yerinde yapılan gözlemlerle ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışma ile Kırıkkale il merkezinde yaşayan yoksul ailelerin içinde buldukları durum belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, Kırıkkale il merkezinde faaliyette bulunan ve bir sivil toplum kuruluşu olan *Beşinci Mevsim Yardım Derneği*’nde kayıtlı olan yoksul ailelerle ilgili olarak bir çalışma yapılmıştır. Bu çerçevede bu aileler arasından gelişigüzel seçilen 400 aile oturdukları mahallelerde ziyaret edilmiştir. Yüz yüze yapılan bu görüşmelerde ailelere anket yoluyla demografik yapıları, konut durumları ve sosyal yardım alma durumları gibi onların sosyo-ekonomik durumlarını ortaya koyan 30 adet soru yöneltilmiştir. Anket sorularının güvenilirlik testleri için 50 ailede bu anket uygulanmış, daha sonra bu verilerin ışığında ankete son şekli verilerek 400 aile için yapılmıştır. Toplanan veriler, SPSS 13.0 programında düzenlenmiş ve frekans, yüzde, ki-kare, Pearson’s R testi, ortalama, korelasyon gibi farklı istatistiksel metotlar uygulanmıştır. Çeşitli istatistiksel metotlar sonucunda ailelerin gelir düzeyi azaldıkça ailelerin gecekondularda oturma oranının artmakta olduğu ve gelir düzeyi azaldıkça ailelerin konut sahiplik durumunun azaldığı gibi önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçların ışığında yoksullukla ilgili olan tüm kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütlerine, yoksulluğun giderilmesine yönelik ve yardımların dağıtımını konusunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Sosyal Yardım, Eğitim, Gelir Düzeyi, Gönüllü Kuruluşlar, Şehir, Gecekondu.

AN OVERALL ANALYSIS OF URBAN POVERTY: THE CITY OF KIRIKKALE SAMPLE

Abstract

It is a fact that poverty is one of the most serious problems of the developing countries. It can be defined as not to be able to attain the resources and production factors due to the financial difficulties. Therefore, the result is inevitably to live under the minimum living conditions with the limited possibilities at hand. Considering this fact, through this study we aimed to draw attention to the urban poverty, specifically the current

position of poverty in Kırıkkale. There is a common belief that poverty takes place mostly in the eastern and southern east part of Turkey. However, as regard to poverty, the city of Kırıkkale, 76 km away from Ankara, is not completely different from those regions, and this fact has been proven with the findings obtained from this research specifically designed. The subject group for this study is the families chosen randomly from the list taken from Beşinci Mevsim Yardım Derneği which is a local charity association in Kırıkkale. For this reason, 400 families registered in Beşinci Mevsim Yardım Derneği have been visited and the scale designed for this study has been filled with the data gathered from the related families. Furthermore, the information obtained has also been checked with other resources such as neighbors and other official records. Throughout the research for this study, the subject group has been interviewed and requested to reply the 30 questions designed to find out the demographic situations, accommodation, public assistance and socio-economic situations. The data obtained from the questionnaire have been analyzed with the help of SPSS 13.0 programme. Various statistical techniques such as frequency, percentage, Chi-Square, Pearson's R test, mean, correlation have been used. The results show that there is a significant correlation between the monthly income and the houses families live at. It has also been observed that families tend to live at slums when their income decreases, and thus the rate of owning houses gets lower. In the light of these results, it is suggested that all of the governmental and non-governmental organizations should work collaboratively so as to deliver the donations adequately and appropriately to the poor in urban.

Key Words: Poverty, Social Charity, Education, Non-Governmental Associations, Urban, Slum.

1. Giriş

Yoksulluğun tanımlanması, kişilerin yoksulluğa bakış açlarına göre veya ekonomik, sosyal ve siyasal ya da başka ölçütler göz önüne alınarak yapıldığından çok çeşitli görüş ve tanımlar yazında mevcuttur¹. Yoksulluk, milli gelirin düzensiz dağılmasına bağlı olarak bazı kesimlere düşen payın azalması ve bunun sonucu olarak temel gereksinimlerini karşılayabilecek kaynaklara sahip olmaması halidir. Diğer bir ifade ile kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan zaruri gereksinimlerden mahrum olma, temel ihtiyaçlarını karşılayamama ve asgari yaşam standartlarına ulaşamama durumu olarak tanımlanabilir.

Başka bir tanıma göre ise maddi nitelikteki mahrumiyetler nedeni ile kaynaklara ve üretim faktörlerine erişememe ve böylece asgari yaşam düzeyini sürdürececek gelirden yoksun bulunması halidir. Lipton², bireye ait tüketimdeki yetersizliklere yoğunlaşarak kişi başına özel tüketimin belirli bir düzeyin altındaki durumu

¹ Fikret Şenşes, *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 62.

² Michael Lipton, *Poverty: Are There Holes in the Consensus?*, World Development, 1997, Vol. 25, s.7.

yoksulluk olarak tanımlamaktadır. Drewnowski³, yoksulluğu, bireylerin asgari yaşam standardının öngördüğü temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yeterli oranda bir gelirden yoksun olması durumu olarak tanımlamaktadır. Dünya Bankası⁴, yoksulluğu, asgari yaşam standardına erişememe olarak tanımlamaktadır. TÜİK ise yoksulluğu, genel olarak insanların temel gereksinimlerini karşılayamama durumu olarak tanımlamaktadır. Dar anlamda yoksulluk; açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk; gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin gerisinde kalmayı ifade eder. Böylece yoksulluğun göreceli ve mutlak tanımları ortaya çıkmaktadır. Bireylerin yaşamlarını fiziksel olarak sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyulan minimum tüketim seviyesi, mutlak yoksulluk olarak tanımlanır⁵.

Aktan⁶, yoksulluğu mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, insani yoksulluk, objektif ve subjektif yoksulluk olarak beş gruba ayırmaktadır. Yoksulluk, kentsel yoksulluk ve kırsal yoksulluk olarak da sınıflandırılabilir. Yaşanılan yerlere göre yoksulluğun boyutları ve yoksulların temel özellikleri arasında belirgin bir farklılık gözlenmektedir. Yoksul kişiler, gelir düzeyi, sosyal göstergeler, kentte veya kırsalda yaşıyor olması, tüketim seviyesi ve diğer ekonomik ve sosyal yaklaşımlara göre belirlenmektedir⁷. Kentsel yoksullar yetersiz gelir, yetersiz tüketim, yetersiz sosyal aktiviteler gibi ekonomik yaklaşımları önemserken, kırsal kesimdeki yoksullar daha çok bağımsızlık, güvenlik, kimlik, sosyal ilişkilerde samimiyet, karar alma özgürlüğü, hukuki ve siyasi haklar gibi maddi olmayan değerleri önemsemektedirler⁸.

Kentsel bir görünüm kazanan yoksulluk, ağırlığını kırsala göre daha fazla hissettirmektedir. Kentte yaşayan nüfusun kırsalda yaşayan nüfusa göre artış göstermesi bunun başlıca sebeplerinden birisi olarak sayılabilir. Türkiye’de kentli nüfusu özellikle de büyük kentlerde hızla artmıştır. 1960 yılında 7 milyon olan kentli nüfus oranı TÜİK verilerine göre 2000 yılında % 64,9 oran ile 42 milyona ulaşarak 35 milyonluk bir artış göstermiştir⁹. Bu artışın da 34,5 milyon gibi çok büyük çoğunluğunu 100 bin ve daha büyük nüfuslu şehirlerimizde gerçekleştirdiği görülmektedir¹⁰.

³ Jan Drewnowski, *Poverty: It's Meaning and Measurement*, Development and Change, 1977, Vol. 8, No. 2, s. 183-208.

⁴ Worldbank, *World Development Report*, 1990.

⁵ TÜİK, *Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 6*.

⁶ Coşkun Can Aktan, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, 2002, s. 1043.

⁷ Aktan, s. 1043.

⁸ Rachel Masika, Arjan de Haan ve Baden Sally, *Urbanization and Urban Poverty: A Gender Analysis. A report prepared for the Gender Equality Unit*, Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA), Bridge Development-Gender, 1997 Report No: 54.

⁹ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, İmge Yayınevi, Ankara 2002, s. 60-61.

¹⁰ Sevinç Güçlü (Özen), *Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya’da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 27-30.

TÜİK verilerine göre 2007 yılı sonu itibariyle 70.586.256 olan Türkiye nüfusunun % 70,5'i kentlerde, % 29,5'i ise kırsalda yaşamakta iken¹¹, 2008 yılı sonunda 71.517.100 olan toplam nüfusun % 75'i kentlerde, % 25'i ise kırsalda yaşamaktadır¹². Aralık 2010 tarihi itibarıyla 73.722.988 kişi olan Türkiye nüfusunun % 76,3'ü (56.222.356) il ve ilçe merkezlerinde ikamet ederken, % 23,7'si (17.500.632) belde ve köylerde ikamet etmektedir¹³. Nüfus artış hızı yıllara göre azalmasına rağmen, kentli nüfusun kırsal nüfusa göre daha da artacağı ve yakın gelecekte de bu artışın devam edeceği öngörülmektedir.

2009 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'de yaşayanları % 18'i yoksuldur. Yine aynı istatistiklere göre bir işi olduğu halde yoksul kabul edilenlerin oranının % 16 olduğu belirtilmektedir¹⁴. 2009 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık % 0,48'i yani 339 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 18,08'i yani 12 milyon 751 bin kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. 2008 yılında bu oranlar sırasıyla % 0,54 ve % 17,11'dir. 2009 yılında, 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırı 287 TL, aylık yoksulluk sınırı ise 825 TL olarak tahmin belirlenmiştir¹⁵.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla gıda yardımları kapsamında 2006 yılı içerisinde 150 milyon TL, 2007 yılında 140 milyon TL, 2008 yılında 213,7 milyon TL ve 2009 yılında ise 382,35 Milyon TL'yi yoksullara aktarmıştır. Kömür yardımı olarak 2006 yılında 1.797.083, 2007 yılında 1.894.681, 2008 yılında 2.246.280 ve 2009 yılında ise 2.234.720 aileye yardım yapılmıştır. Barınma yardımı altında 2006 yılında 415 kişiye 919.900 TL, 2007 yılında 642 kişiye 2.503.950 TL, 2008 yılında 27.906 kişiye 40.461.955 TL, 2009 yılı Aralık ayı sonu itibariyle 72.304 kişiye 74.430.494 TL yardım yapılmıştır. Şartlı Nakit Transferi kapsamında, 2006 yılında 1.563.000 çocuk için 240 milyon TL, 2007 yılında 1.757.187 çocuk için 225,3 milyon TL, 2008 yılında 1.563.000 çocuk için 1.951.420 TL ve 2009 yılında 2.118.821 çocuk için 345,05 Milyon TL yardım yapılmıştır. Özürlü öğrencilere yönelik yardımlar çerçevesinde 2006 yılında 16.171 öğrenci için 16.563.641 TL, 2007 yılında 28.500 öğrenci için 21.075.018 TL, 2008 yılında 25.933 öğrenci için 30,37 Milyon TL ve 2009 yılında ise 27.205 öğrenci için 31,43 Milyon TL kaynak kullanılmıştır. Ayrıca, ailelere yapılan bu yardımlar dışında, bir defaya

¹¹ TÜİK, *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007 Nüfus Sayımı Sonuçları*, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=3894> (Erişim tarihi: 24.10.2011).

¹² TÜİK, *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2008 Nüfus Sayımı Sonuçları*, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=3992> (Erişim tarihi: 24.10.2011).

¹³ TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8428> (Erişim Tarihi: 24.10.2011).

¹⁴ TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=23&ust_id=7 (Erişim Tarihi: 24.10.2011).

¹⁵ TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=23&ust_id=7 (Erişim Tarihi: 31.10.2011).

mahsus olmak üzere verilen nakdi yardımlar ve muhtelif diğer sosyal destekler de bulunmaktadır¹⁶.

Ersoy¹⁷, Ankara'nın gecekondu semtlerinde 300 aile üzerinde yoksullukla ilgili bir çalışma yapmıştır. Feymi¹⁸, Bursa merkezde 100 hane üzerinde yoksulluğun sosyolojik analizi üzerine bir araştırma yapmıştır. Doğan¹⁹, Muğla merkez ve Milas' da 40 anne ve 40 çocuk ile görüşerek yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Pire²⁰, Isparta ilinde yoksullukla mücadelede uygulanan politikalar üzerine bir çalışma yapmıştır. Turgut²¹, Yoksulluğun Türkiye'deki boyutları üzerine bir çalışma yapmıştır. Güneş'in²² yaptığı çalışmaya göre 1990-2008 arasında 132 adet yoksullukla ilgili tez, 97 adet kitap ve araştırma raporu ve 329 adet makale yayımlanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında Kırıkkale kent merkezindeki yoksulluk üzerine bir araştırma yapılmamış olduğu görülmektedir. Tüm bu yapılan çalışmalar dikkate alınarak Kırıkkale ili kent merkezindeki yoksulluğun boyutları bu çalışmada ele alınmıştır.

Araştırılan aileler, Beşinci Mevsim Yardım Derneğinden yardım alan kayıtlı aileler arasından gelişigüzel seçilmiştir. Beşinci Mevsim Yardım Derneği, 2004 yılından itibaren Kırıkkale kent merkezinde yaşayan, yoksul, engelli, yaşlı, kimsesiz, yardıma muhtaç ailelere ve bu ailelerin eğitim gören çocuklarına yönelik eğitim yardımı, maddi yardım, bilgilendirme gibi faaliyetlerde bulunan yerel bir sivil toplum kuruluşudur. Derneğin veritabanında sistemli olarak yapılan incelemelerle elde edilmiş olan 1048 yoksul aileye ait veriler tutulmaktadır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı ve Modeli

Bu çalışmanın amacı Kırıkkale'de yoksulluğun hangi boyutlarda olduğunu belirlemek ve bu yoksulluğun giderilmesine yönelik alınması gereken önlemleri tespit etmektir. Bu amaçla Kırıkkale il merkezinde Beşinci Mevsim Yardım Derneğinden yardım alan kayıtlı aileler arasından 400 aile gelişigüzel seçilmiştir. Bu

¹⁶ SYDGM, Aile Yardımları, <http://www.sydgm.gov.tr/html/236/Aile+Yardimlari/> (Erişim Tarihi: 25.10.2011).

¹⁷ Melih Ersoy, *Kentsel Yoksulluk ve Geçinme Stratejileri-Ankara Örneği*, Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Ana Bilim Dalı, 1999 Yılı Stüdyo Çalışması ODTÜ, Ankara, 2000.

¹⁸ Pelin Turak Feymi, *Yoksulluğun Sosyolojik Analizi-Bursa Örneği*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.

¹⁹ Vuslat Doğan, *Yoksulluğun Unutulan Yüzü*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

²⁰ Özge Pire, *Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2011.

²¹ Ahmet Emre Turgut, *Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

²² Zeynep Güneş, *Türkiye'de Yoksulluk Araştırmaları: 1990 Sonrası Çalışmaların Bibliyografik Analizi*, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

ailelerin hangi ortamlarda yaşamlarını sürdürdükleri, ne tür ihtiyaçları olduğu ve hangi kurum veya kuruluşlardan yardım aldıkları tarama modeliyle ortaya konmaya çalışılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Kırıkkale il merkezinde yaşayan yoksul aileler oluşturmaktadır. Kırıkkale il merkezinde Beşinci Mevsim Yardım Derneğinin kayıtlarına göre 1048 yoksul aile bulunmaktadır. Araştırma kapsamında 22 değişik mahallede oturan bu aileler arasından 400 yoksul aile gelişigüzel seçilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada veri toplama aracı olarak çoktan seçmeli sorulardan oluşan anket kullanılmıştır. Bu anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ailelerin demografik özellikleri, ikinci bölümde konutlarla ilgili bilgiler ve üçüncü bölümde ise yardım taleplerini kapsayan sorular yer almaktadır. Ailelerin adreslerine gidilerek yüz yüze görüşme yoluyla anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 13 programı kullanılarak düzenlenmiş ve frekans, yüzde, ki-kare, Pearson's R testi, ortalama, korelasyon gibi çeşitli istatistiki metotlar uygulanmıştır.

3. Hipotezler

- 1- Aylık gelir ile aile reisinin mesleği arasında bir ilişki vardır.
- 2- Aylık gelir ile aile reisinin eğitim durumu arasında bir ilişki vardır.
- 3- Oturdıkları konutlara sahiplik durumu ile aylık gelir arasında bir ilişki vardır.
- 4- Aylık gelire konut türü arasında bir ilişki vardır.
- 5- Aylık gelir ile kira tutarları arasında bir ilişki vardır.
- 6- Yardım türleri ile aylık gelir arasında bir ilişki vardır.

4. Araştırmanın Bulguları

4.1. Demografik Özellikler

Ankete katılan boşanmış, dul ve terk edilmiş kadın veya erkek, aile reisi olarak kabul edilmiştir. Aile reislerinin yaş dağılımı şöyledir: 20-30 yaş arası % 6 (n 24), 31-40 yaş arası % 20 (n 80), 41-50 yaş arası % 33 (n 132), 51-60 yaş arası % 29,75 (n 119) ve 60 yaş üzeri % 11,25 (n 45). Ankete katılanların % 74'ü 40 yaş üzeri aile reislerinden oluşmaktadır. 40 yaş altı aile reislerinin oranı ise sadece % 26'da kalmaktadır.

Araştırma, hane bazında yapıldığından, hane reisinin medeni durumuna bakılmıştır. Bir hanede birden çok evli, dul, boşanmış veya terk edilmiş kişiler olabilmektedir. Ankete katılanların % 41,50'si (n 166) evli, % 32,75'i (n 131) dul,

% 21'i (n 84) boşanmış ve % 4,75'i (n 19) de terk edilmiş ailelerden oluşmaktadır. Ayrıca evli olduğu halde eşi cezaevinde olan aile oranı da % 5'i bulmaktadır. Aile reislerinin % 58,5'i (n 234) kadınlardan oluşmaktadır.

Ailelerin % 11'inin (n 44) bakmakla yükümlü olduğu çocukları yoktur. Ailelerin % 6,8'inin (n 27) 1 çocuğu, % 20' sinin (n 79) 2 çocuğu, % 32,2' sinin (n 129) 3 çocuğu ve % 30'unun (n 121) 4 veya daha fazla bakmakla yükümlü olduğu çocuğu vardır. Aile reisi kadın olan ailelerin % 62' sinin (n 145) 3 ve üzeri, % 20' sinin (n 47), % 7 sinin (n 16) 1 adet bakmakla yükümlü olduğu çocuğu vardır. Aile reisi erkek olan ailelerin % 41'inin bakmakla yükümlü olduğu çocuğu vardır.

Ankete katılan ailelerin eğitim düzeylerinin tablo 1'de görüldüğü gibi oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların % 11,25'i (n 45) okur-yazar değil, % 12,25'i (n 49) okuryazar, % 72,25'i (n 289) ilköğretim veya ortaokul mezunu, % 4,25'i (n 17) ise lise mezunudur.

Tablo 1: Aylık Gelir İle Aile Reisinin Eğitim Arasındaki İlişki

Aylık Gelir \ Aile Reisinin Eğitimi	Okuryazar değil	Okuryazar	İlköğretim	Lise	Toplam
Yok	45	23	137	0	205
1-100 TL	0	11	63	0	74
101-200 TL	0	9	64	2	75
201-300 TL	0	4	20	3	27
>301TL	0	2	5	12	19
Toplam	45	49	289	17	400

Aylık gelir ile aile reisinin eğitim durumu arasında geçerli bir ilişki olup olmadığı tespit edilememiştir. Aylık geliri hiç olmayanların sayısı 205 kişi olup bunların sadece % 78'i okuryazardır. Aylık geliri olmayanlar arasında okuryazar olmayanların oranı ise % 22 (n 45) olarak tespit edilmiştir.

Mesleğiniz nedir? Sorusuna verilen cevaplarda, aile reislerinin % 58,5'i (n 234) ev hanımı, % 29'u (n 116) ara işçisi, % 10,75 'i (n 43) çalışmıyor ve % 1,75'i (n 7) emekli olduklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılan ailelerin % 51,25'inin (n 205) hiç geliri olmadığı, % 18,5'inin (n 74) 0 ile 100 TL arası, % 18,75'inin (n 75) 100 TL ile 200 TL arası, % 6,75'inin (n 27) 200 TL ile 300 TL arası bir geliri olduğu saptanmıştır (tablo 2). Sadece % 4,75'inin (n 19) 300 TL üzerinde bir geliri olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Aylık Gelir İle Aile Reisinin Mesleği Arasındaki İlişki

Aylık Gelir \ Aile Reisi Mesleği	Ev Hanımı	Ara İşçisi	Emekli	Çalışmıyor	Toplam
Yok	205	0	0	0	205
1-100 TL	29	42	0	3	74
101-200 TL	0	62	0	13	75
201-300TL	0	8	0	19	27
301+TL	0	4	7	8	19
Toplam	234	116	7	43	400

Aylık gelir ile aile reisinin mesleği arasında bir ilişki bulunamamıştır. Aylık geliri hiç olmayan ailelerin sayısı 205 kişi olup bunların hepside ev hanımıdır (tablo 2). Ara işçisi olduğu halde geliri çok düşük olanların oranı ile (n 116) emekli olanların oranı (n 7) arasında aile reisinin mesleği ve aylık geliri yönünden anlamlı bir ilişki olup olmadığı tespit edilememiştir.

4.2. Konutlarla İlgili Bilgiler

Ankete katılan ailelerin % 58,75'i (n 235) kiracı olarak, % 26,25 (n 105) kendisine ait, % 15'i (n 60) ise yakınına ait olan bir evde yaşamını sürdürmektedir. Ankete katılan ailelerin % 73,75'inin (n 295) kendisine ait bir evi yoktur (tablo 3).

Tablo 3: Aylık Gelir İle Konut Sahipliği Arasındaki İlişki

Aylık Gelir \ Konut Sahip-	Kiracı	Kendine Ait	Yakınına Ait	Toplam
Yok	205	0	0	205
1-100 TL	30	44	0	74
101-200 TL	0	61	14	75
201-300TL	0	0	27	27
301+TL	0	0	19	19
Toplam	235	105	60	400

Katılımcıların oturdukları konutlara sahiplik durumu ile aylık gelir arasında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır ($\chi=0,000$, $sd=8$, $p=582,325$). Ailelerin gelir düzeyi azaldıkça konut sahiplik durumu azalmaktadır, aralarında tam doğrusal korelasyon vardır (Pearson'R =0,921).

Ayrıca ailelerin konut türleri ile ilgili frekanslarına bakıldığında, % 90,5'i (362 aile) gecekodu diye nitelendirilen konutlarda oturmaktadır. Sadece % 9,5'i (38 aile) apartman dairelerinde kalmaktadır. Bu apartman dairelerinde kalan ailelerin çok büyük bir kısmının apartman görevlisi oldukları gözlenmiştir.

Yukarıdaki tablo 4'e göre konut türü ile aylık gelir arasındaki ilişkiye bakıldığında önemli bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi=0,000$, $sd=4$, $p=334,520$). Gelir türü azaldıkça ailelerin gecekondularda oturma oranı artmaktadır (Pearson's R = 0,699).

Kırıkkale il merkezinde yaşayan ailelerin % 24,6' sını doğalgazla, % 32,8'i kaloriferle (kömür) ve % 42'si soba ile ısınırken²³, bu araştırmadaki ankete katılan ailelerin % 99,5'i sobalı evlerde oturmaktadır.

Tablo 4: Aylık Gelir İle Konut Türü Arasındaki İlişki

Aylık Gelir \ Konut Türü	Gecekodu	Apartman	Toplam
Yok	205	0	205
1-100 TL	74	0	74
101-200 TL	75	0	75
201-300TL	8	19	27
301+TL	0	19	19
Toplam	362	38	400

Kira ile ilgili elde ettiğimiz frekanslara göre, kira veren 235 aileden % 46'sını (n 108) kira olarak 50 - 100 TL arası, % 36'sını (n 84) 101 - 150 TL arası, % 14'ünü (n 33) 151 - 200 TL arası ve % 4'ünü (n 10) 200 TL üzeri kira vermektedir. (tablo 5).

²³ Mustafa Orçan, *Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili*, Harf Eğitim Yayıncılığı, 1. Basım, 2008, s.105.

Tablo 5: Aylık Gelir İle Kira Tutarları Arasındaki İlişki

Aylık Gelir \ Kira Tutarı	50-100 TL	101-150 TL	151-200 TL	200 TL üzeri	Toplam
Yok	75	45	4	0	124
1-100 TL	21	18	8	0	47
101-200 TL	12	13	14	5	44
201-300 TL	0	8	5	2	15
> 300 TL	0	0	2	3	5
Toplam	108	84	33	10	235

Aylık gelir ile kira tutarları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Aylık geliri 1-100 TL arasında olan kişilerin % 55'i (n 26) bu gelirden daha fazla kira tutarı ödedikleri görülmektedir. Yine hiçbir geliri olmayan 124 kişinin 200 TL'nin altında her ay kira ödemekte oldukları tespit edilmiştir. Bu durumda bu iki faktör arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı tespit edilememiştir. Ayrıca aylık geliri 101 TL ile 200 TL arasında olan hane sahiplerinin de % 11,26'sının (n 5) gelirlerinin üzerinde kira ödedikleri görülmektedir.

4.3. Yardım Talepleri

4.3.1. Yardım Alınan Kurumlar

Araştırmaya konu olan ailelerin tamamı yardım almadan yaşamlarını sürdüremediklerini beyan etmişlerdir. "Nerelerden yardım alıyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevaplarda; bir ailenin birden çok yerden yardım aldığı görülmüştür. Ailelerin tamamı en az bir sivil toplum yardım kuruluşundan, % 78'i (n 312) Belediye'den, % 74,5'i (n 298) SYDV' dan, % 18,50'si (n 74) akrabalarından ya da çevresinden ve % 7,25'i (n 29) de diğer yerlerden yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

4.3.2. Alınan Yardım Türleri

Yapılan araştırmada ailelere % 78 (n 312) oranında giyecek, % 74,25 (n 297) yakacak ve % 63,50 (n 254) gıda yardımları yapıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 6: Aylık Gelir İle Yardım Türleri Arasındaki İlişki

Aylık Gelir \ Yardım Türü	Giyecek	Yakıt	Gıda	Nakit	Toplam
Yok	139	137	157	96	529
1-100 TL	79	73	74	67	293
101-200 TL	53	47	75	54	229
201-300 TL	33	29	27	32	121
> 300 TL	8	11	19	5	43
Toplam	312	297	352	254	1215

Tablo 6'ya bakıldığında yardım türleri ile aylık gelir arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($\chi=0.000$, $sd=5$, $p=313.790$). Gelir seviyesi azaldıkça ailelerin aldıkları yardım türü artmaktadır. Fakat aylık gelir türü ile yardım çeşitleri arasında zayıf bir doğrusal korelasyon bulunmaktadır (Pearson's $R=0,434$).

4.3.3. Ne Tür Yardıma İhtiyaç Vardır

Ailelerin % 97,25'inin (n 389) nakit yardımına ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin nakit yardımından sonra % 78'i (n 312) yakıtta olan ihtiyaçlarını belirtmişlerdir (Tablo 7). Gıdaya olan ihtiyaç ise % 49,50 (n 198) oranında kalmıştır.

Tablo 7. İhtiyaç Duyulan Yardım Türü

İhtiyaç Duyulan Yardım Türü	n	%
Nakit	389	97,25
Yakıt	312	78,00
Gıda	198	49,50
Giyim	96	24,00
Diğer	73	18,25

5. Sonuç ve Öneriler

Ankete katılan ailelerin eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu görülmektedir. (Tablo 1). Bir başka araştırmaya göre Kırıkkale'nin kırsalında okuryazar olmayanların oranı % 12,8 iken, bizim araştırmamızda kent merkezinde yoksul aileler arasında ki okuryazar olmayan oranı % 11,25'dir²⁴. Bu sonuç çok dikkat çekicidir. Çünkü araştırmaya konu olan aileler, kentte yaşamalarına rağmen, kırsaldaki gibi bir eğitim düzeylerine sahiptirler.

Ailelerin büyük çoğunluğunun açlık sınırının altında yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 1). Bu çalışmanın neticesinde açlık sınırı altında yaşayan ailelerin çok büyük bir kısmının yardımlar olmadan hayatlarını sürdürebilmelerinin zor olduğu görülmektedir. Aile reislerinin büyük çoğunluğunun bir mesleği ve buna bağlı olarak da bir işi yoktur. Düzenli gelire sahip olan çok küçük bir grup ise, çeşitli nedenlerden dolayı hayatını devam ettirmekte zorluklarla karşılaşmaktadır.

Aileler büyük oranda gecekondü diye nitelendirilen konutlarda oturmaktadır. Çok azı ise apartman dairelerinde kalmaktadır (Tablo 4). Kırıkkale için yapılan bir başka araştırmada kentte oturanların % 68,1'i apartman dairelerinde yaşarken²⁵, bizim araştırmamızda bu oran yoksul ailelerde sadece % 9,5'de kalmaktadır.

Aile reisi erkek olanların üçte biri meslek olarak ara işçisi olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 2). Ara işçisi ifadesinin bir meslek olmadığı düşünüldüğünde, mesleği olmayan insanların iş bulmaları gayet zordur. İş arama konusunda yaşadığı bölgenin kalkınmışlık durumu belirleyici olmaktadır. Kırıkkale gibi özel sektörün oldukça az olduğu bir kentte gelir getirecek bir iş bulmak sınırlıdır.

Ailelerin büyük çoğunluğu kira vermektedirler veya bir yakınının ya da bir hayırseverin verdiği bir evde oturmaktadırlar. Kira veren yoksul ailelerin en büyük sıkıntıları kirayı verememeleridir. Bu ailelerin kira tutarları 150 TL'nin altında kalmaktadır. Çok az bir kesim ise 150 TL'nin üzerinde kira vermektedir. Görüştüğümüz ailelerin büyük çoğunluğunun geçmiş aylara dönük ödenmemiş kira, elektrik, su gibi borçları olduğu tespit edilmiştir. Yaşanabilir bir konutun kira ortalaması Kırıkkale il merkezinde 400 – 700 TL arası olduğu varsayıldığında, bu bulgulara göre ailelerin çok kötü konutlarda oturduğu söylenebilir.

Aileler çeşitli kurumlardan yardım almaktadırlar. Ancak bu alınan yardımlar içerisinde nakit yardımı küçük oranda kalmaktadır. Oysa aileler en çok nakit yardımına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (tablo 7). Yoksul ailelerin yardımları nerelerden aldığı incelendiğinde, en çok yardımı SYDV, belediyeler, sivil yardım kuruluşlarından ve yardımseverlerden aldığı görülmektedir. Belediyeden alınan yardımlar öncelikli olarak ekmek ve yemek yardımından oluşmaktadır. Belediye bu yardım türlerinin dışında da çeşitli yardımlar yapmaktadır. SYDV dan alınan yardımların daha çok kömür, gıda ve nakit türünde olduğu anlaşılmaktadır.

²⁴ Orçan, s. 93.

²⁵ Orçan, s.104.

Kırıkkale, Ankara'ya çok yakın bir il olmasına rağmen araştırmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında kentteki yoksulluğun daha önce başka iller için yapılan benzer çalışmaların sonuçlarına yakın çıktığı görülmüştür. Başkente bu kadar yakın olmanın avantajlarını kentteki yoksulluğun giderilmesinde kullanılmadığı gözlemlenmiştir.

Yoksullukla mücadele konusunda devlet ve yerel idareler stratejiler geliştirmelidir. Devletin sosyal sorumluluklarını yürütecek etkin programlar ve hizmetler ortaya konulmalı ve bu konuda çalışan sivil toplum örgütleri ile devletin ilgili kurumları arasında koordinasyona gidilmelidir. Kaynakların daha verimli kullanımı sağlanmalıdır.

Yoksulluğun giderilmesine yönelik olarak bu ailelerin ve özellikle de çocuklarının eğitimi konusunda ciddi çalışmalar yapılmalıdır. Ailelerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için daha fazla meslek edindirme kursları açarak işsizlik sorununun yetkili kurumlarca azaltılması sağlanmalıdır.

Diğer taraftan 2003 yılından bu tarafa ülkemizde başarı ile uygulanan mikrokredi²⁶ projesi ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Bu uygulama ile yoksul insanlara özellikle de sosyal güvenceden yoksun kadınlara kredi vererek iş sahibi olmaları sağlanmaktadır. Günümüzde 51.817 kişinin bu projeden faydalanarak iş sahibi olduğu gerçeği düşünüldüğünde, bu uygulamanın yoksulluktan kurtulmak için iyi bir seçenek olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan dikkat çeken bir başka durum şudur; yardım veren kuruluşların birbirlerinden kopuk bir şekilde faaliyetlerini sürdürmeleridir. Eğer il merkezindeki bu kuruluşlar, kendi aralarında koordinasyon yapabilirlerse, yardımların yoksullara daha adil bir şekilde dağılması mümkün olacaktır. Ayrıca yardıma muhtaç ailelerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için, sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi ve sayılarının artırılması yoksul vatandaşlarımızın yararına da olacağı unutulmamalıdır. Bu kuruluşların yaptığı yardımlar devam etmelidir. Toplumda yoksulluk davranım olarak tehlike sınırını geçmemiş ise, bunda adı geçen kurumların ve dinamiklerin payı büyük olmuştur. Bu dayanışma sayesinde, toplumda oluşabilecek sosyal rahatsızlıkları en aza indirmek mümkün olmaktadır.

Ülkemizde yoksullara ve özürülere yardım etmeyi amaçlayan 2022 sayılı yasayla devlet, yaşlılara ve özürülere düzenli nakdi yardım yapmaktadır. Fakat yapılan bu yardımlar yetersiz ve kapsamı çok dar tutulmuştur. Bu yasaya göre, 65 yaşını dolduran yoksul kişiler ve engelliler düzenli bir maaş almayı hak etmektedirler. Yasa, düzenli bir geliri olmayan kişileri de özellikle sosyal güvenceden yoksun olan kadınları da kapsayacak şekilde genişletilebilir ve yapılan nakdi yardımların tutarı da artırılabilir. Ayrıca; bu ailelere dönük olarak devlet, peşinatsız, ödemesi uzun vadeli ve aylık ödeme tutarı 100 TL'sini geçmeyen sosyal konutlar inşa edebilir (Tablo 5).

²⁶ <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/19238255.asp> (Erişim Tarihi: 17.11.2011).

KAYNAKÇA

- Aktan, Coşkun Can, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, 2002.
- Buğra, Ayşe, *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.
- Doğan, Vuslat, *Yoksulluğun Unutulan Yüzü*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Drewnowski, Jan, “*Poverty: It’s Meaning and Measurement*”, *Development and Change*, Vol. 8, No. 2, 1997,183-208.
- Ersoy, Melih, *Kentsel Yoksulluk ve Geçinme Stratejileri-Ankara Örneği*, Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Ana Bilim Dalı, 1999 Yılı Stüdyo Çalışması ODTÜ, Ankara, 2000.
- Feymi, Pelin Turak, *Yoksulluğun Sosyolojik Analizi-Bursa Örneği*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- Güçlü (Özen), Sevinç, *Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya’da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.
- Güneş, Zeynep, *Türkiye’de Yoksulluk Araştırmaları: 1990 Sonrası Çalışmaların Bibliyografik Analizi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
- Keleş, Ruşen, *Kentleşme Politikası*, İmge Yayınevi, Ankara 2002.
- Lipton, Michael, *Poverty: Are There Holes in the Consensus?*, *World Development*, Vol. 25, No.7, 1997.
- Masika, Rachel, Arjan de Haan ve Baden, Sally, *Urbanization and Urban Poverty: A Gender Analysis*, A report prepared for the Gender Equality Unit, Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA). Bridge Development-Gender Report, No. 54, 1997.
- Orçan, Mustafa, *Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili*, Harf Eğitim Yayıncılığı, 1. Basım, 2008.
- Pire, Özge, *Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2011.
- Şenses, Fikret, *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

Turgut, Ahmet Emre, *Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

Worldbank, *World Development Report*, 1990.

<http://www.sydg.gov.tr/tr/html/236/Aile+Yardimlari-TÜİK> , Aile Yardımları, (Erişim Tarihi: 25.10.2011).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=3894> –TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007 Nüfus Sayımı Sonuçları. (Erişim Tarihi: 24.10.2011).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=3992-SYDGM>, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2008 Nüfus Sayımı Sonuçları, (Erişim Tarihi: 24.10.2011).

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/19238255.asp>, (Erişim Tarihi: 17.11.2011).